

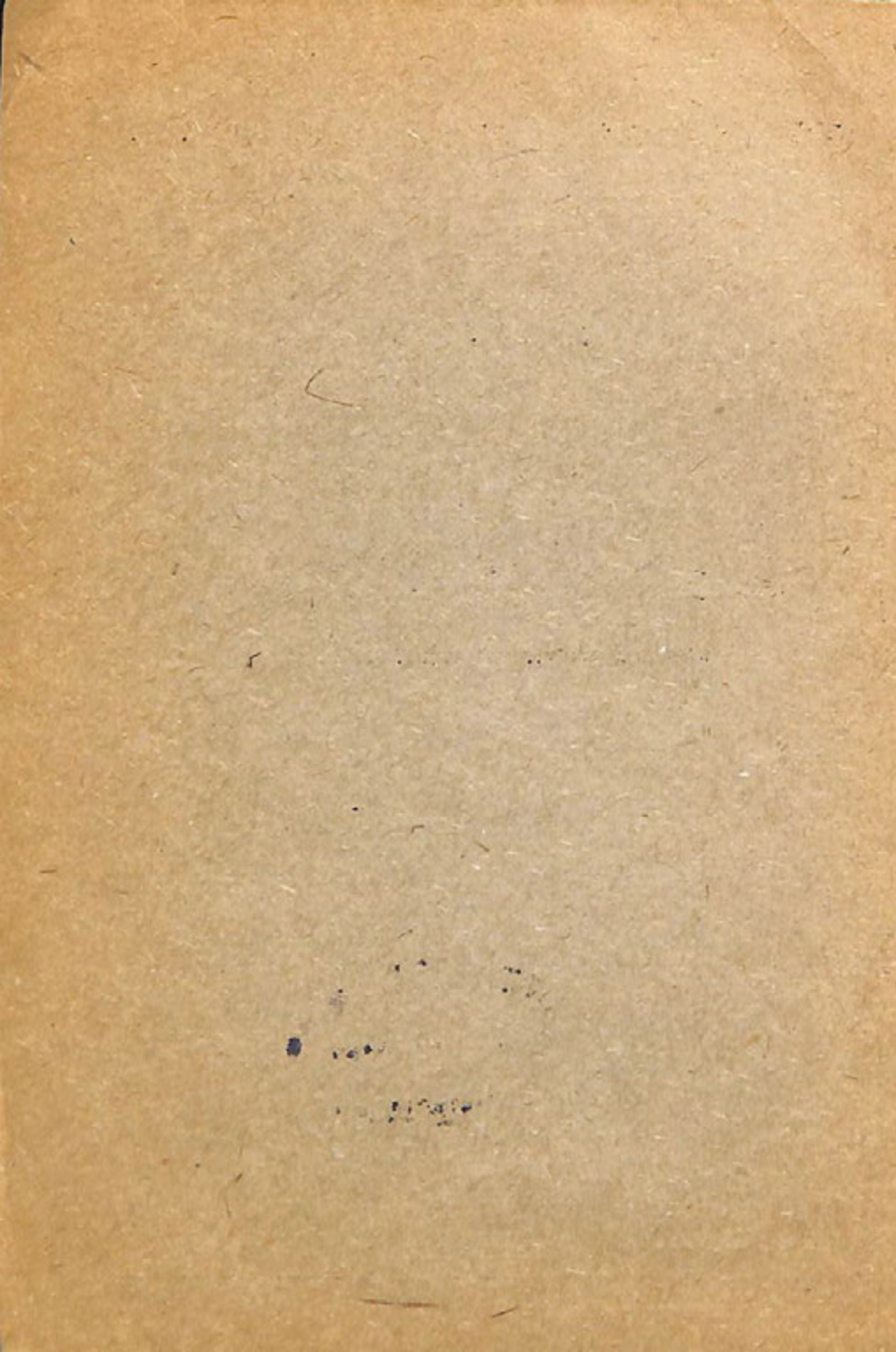
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԿԱՔԻՆԵՏ

Ա. ԲԱԲԱՅԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՁԵՌԱՅԱԳԻՐ

ԳՈՐԾԱԿԱՆ ՑՈՒՑՈՒՄՆԵՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՎԱՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԽՍՀ ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄԻՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՍՀ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԵՏ

Հարգելի, խնայող
պարտքեր հաշվարկ
Շմ. Գ. Լեւոնյանի:

Ա. ԲԱԲԱՅԱՆ

12. VII. 42.
Զ. Խան

897
7275
ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՁԵՌԱՑԱԳԻՐ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑՈՒՄՆԵՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՎԱՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԽՍՀ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Տասնյակ տարիներ և ինչ գոյութիւն ունի լատինական դրերի համար հատուկ դրադարանային ձեռացադիր և գործ և ածվում Ամերիկայի, Յելլոսթայի, ինչպէս նաև Պորէրդային Միութեան դրադարաններում: Վաղուց արդէն մշակվել և նույնպէս ուսուցանւում դրադարանային ձեռացադիրը և կիրառվում և Պորէրդային Միութեան դրադարանային պրակտիկայում: Մեզ մոտ, Պորէրդային Հայաստանում, չնայած վոր դրադարանային գործը բաժանանին լայն ծավալ և ընդունել և քաղաքական կուլտուրական ճակատի կարևորագույն ողակներից մեկն և հանդիսանում, այնուամենայնիւ մինչև հիմա գոյութիւն չունի հայերէն դրադարանային հատուկ ձեռացադիր, վորն այնքան անհրաժեշտ և մեր դրադարանների կառավարների արտաքին տեսքը լայնացնելու ու նրանց ողտադործումը հեշտացնելու համար: Մեր դրադարաններում կարելի չէ հանդիպել այնքան ձեռացադիրերով գրված քարտերի, վորքան դրադարաններ գոյութիւն ունեն և վորքան մարդիկ աշխատել են այդ կառավարների վրա: Ինչ խոսք, վոր այս հանգամանքը խոշոր չափով անդրադառնում և դրադարանների կառավարների արտաքին տեսքի, հետևապէս և սպասարկման աշխատանքների վրա ընդհանրապէս: Գրադարանային ձեռացադիր այս ձեռնարկի նպատակն և վերացնել այս բացը մեր դրադարանային պրակտիկայից:

Պետք և ասել, վոր հայկական դրադարանների համար հատուկ դրադարանային ձեռացադիր մշակելն այնքան էլ դժուրին ու հեշտ գործ չէր: Հայտնի չէ, վոր հայերէն դրերի տառատեսակները վորոշ չափով ազգատ են և բացի այդ մեր դրերը իրենց արտաքին տեսքով այնքան էլ պարզ ձև չունեն: Մեզ մնում էր միայն ընտրութիւն կատարել յեղած տառատեսակների մեջ և ընտրել համեմատաբար ավելի պարզ և զեղեցիկ տառատեսակը ու դրա հիման վրա յել մշակել դրադարանային ձեռացադիր:

Հայերեն գրադարանային ձեռացադիր մշակելու համար հիմք են դրանցինք մեր դորձածական բոլոր գրերից Արամյան Առաքելի գրերը, վորոնք ամելի պարզ են և ուղղահայաց զիրք ունեն, քան մեր մյուս բոլոր գրերը: Բացի դրանից այդ գրերը իրենց արտաքին տեսքով բավականին մոտենում են լատինական պարզ ու զեղեցիկ գրերին: Գրադարանային ձեռացադիրը մշակելիս ողտադորձել ենք լատինական և ռուսական գրադարանային ձեռացադրերի սկզբունքները, նրանց փորձը և գրելու յեղանակները¹⁾:

Գրադարանային ձեռացադրի մեր այս ձեռնարկը քննության և առնվել ՀԽՍՀ Լուսժողկոմատի Գրադարանային վարչության կողմից հրավիրված Յերևան քաղաքի գրադարանավարների խորհրդակցությանում:

Լույս ընծայվելով գրադարանային ձեռացադրի մեր այս ձեռնարկը չենք կարծում, վոր այն վերջնական և: Հայտնի չէ, վոր ռուսերեն գրադարանային ձեռացադիրը, չնայած վոր, ինչպես ասեցինք, վաղուց և մշակվել և կիրառվում և գրադարաններում, շարունակ ճշտվում և կատարելագործվում և գրադարանային պրակտիկայում: Անդամ այդ ձեռնարկի վերջին 1937 թ. հրատարակությանը լույս և տեսել նոր լրացումներով ու ճշտումներով: Կարծում ենք, վոր հայկական գրադարանների համար մշակված գրադարանային մեր այս ձեռացադիրը կիրառելով գրադարանային պրակտիկայում, հետադայում նույնպես ամելի ևս կճշտվի և կվերացվեն այն թերությունները, վոր կարող և ունենալ այն:

Ա. Բ.

1) Մանավորապես ողտվել ենք՝ Григорьев, Ю. В. Библиотечный почерк. М. 1937 г. ձեռնարկից:

ԻՆՉ Ե ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԶԵՌԱՑԱԳԻՐԸ

Գրադարանային կառավողի (գրացուցակ) առաջ դրված խնդիրներից մեկն այն է, վոր նա արտաքինապես լինի պարզ, գեղեցիկ և, վոր գլխավորն է, դյուրընթեռնելի։ Ապացուցված է, վոր մի քանի տարբեր ձեռագրերով դրված, վոչ պարզ, դժվար ընթեռնելի քարտերից կազմված կառավողը վոչ միայն չի գրավում ընթերցողին և չառ շուտ հոգնեցնում է նրան, այլև դժվարացնում է կառավողից ոգտվելն ընդհանրապես։ Այնինչ, հայտնի չե, վոր կառավողը ընթերցողի համար հանդիսանում է այն գլխավոր միջոցներից մեկը, վորով կարողանում է նա խմանալ թե ինչ դրքեր կան գրադարանում։ Ուստի գրադարանը խոչոր ուշադրություն պետք է դարձնի կառավողների արտաքին տեսքի վրա և առաջին հերթին լավացնի քարտերի արտաքին տեսքը, վորոնցից կազմվում են գրադարանի կառավողները։

Կառավողի արտաքին տեսքը լավացնելու համար ամենահիմնական միջոցը տպագրված քարտերի կիրառումն է կառավողում, վորը շնորհիվ տպարանական տառերի պարզության, դյուրընթեռնելիության և միաձևության, կառավողին տալիս է բավականին հաճելի տեսք։ Յերկրորդ միջոցը՝ մեքենադրված քարտերի կիրառումն է, վորն ավելի պարզ է և դյուրընթեռնելի, քան ձեռքով դրված քարտերը։ Մեր դադարանները հնարավորություն չունեն իրենց ամբողջ դրքային ֆոնդի համար ոգտադորձել տպագրված քարտեր։ Նախ, վոր ՀՍՀ Պետդրապալատը պատրաստում է տպագրված քարտեր միայն ընթացիկ գրականության համար, այն էլ 1930 թվից սկսած և յերկրորդ՝ Գրապալատը տպագրված քարտեր պատրաստում է գերազանցապես դիտական գրադարանների համար՝ նրանց պահանջներին համապատասխան։ Մասնայական գրադարաններն ամբողջապես, ինչպես և դիտական գրադարաններն իրենց գրականության մեծ մասը (1930 թ. առաջ յեղած գրականության համար) պետք է նկարագրեն ձեռագրով կամ գրամեքենայի միջոցով։ Անդամ Ամերիկայի և Յեմբուգայի գրադարանային պրակտիկայում, վորտեղ շատ վաղուց է ինչ կիրառվում են տպագրված կամ մեքենադրված քարտեր, այ-

Գրադարանային ձեռացադրի հիմնական նշանակութունը այն է, լիւր միաձուլւելու և մտցնում տարբեր մարդկանց կողմից գրված քարտերի մեջ, պարզ ու դյուրընթեռնելի յե ընթերցաների համար, գրվում և արագ, հեշտութեամբ յուրացվում և աշխատակիցների կողմից և այդպիսի քարտերից կազմված կառույցը արտաքինապես գեղեցիկ և ու գրավիչ:

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ԶԵՌԱՑԱԳՐՈՎ ԳՐԵԼՈՒ ԿԱՆՈՆՆԵՐՆ ՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Գրադարանային ձեռացադրով դրելու համար գրադարանավարից առանձին ընդունակութուններ չի պահանջվում: Այդ ձեռացադրով դրել կարող և յուրաքանչյուր գրադարանավար: Պետք և միայն լիւր գրադարանավարը ձեռք բերի պրակտիկա, վարժվի գրադարանային ձեռացադրով դրելու յեղանակներին: Գրադարանային ձեռացադրին վարժվելու համար նախորոք փորձեր պետք և կատարել հատուկ, յայսպես ասած միլիմետրացանց (միլիմետրովկա) թղթի վրա: Անհրաժեշտ և, լիւր այդ թղթի վրա վարժութունները կատարվեն յուրաքանչյուր տառի նկատմամբ առանձին առանձին, յուրաքանչյուր տառը կամ քվանդանը գրվի բոլոր դեպքերում միևնույն յեղանակով և ձևով, խիստ կերպով պահպանվեն տառերի չափսերը, տառերի ու քանդակի հեռավորութիւնները իրարից և այլն: Միլիմետրացանցի վրա վարժութուններ կատարելուց հետո գրադարանավարը վարժութուններ պետք և կատարի քարտերի վրա: Այդ վարժութունները ընթացքում, յերր գրադարանավարը համոզվում և, լիւր արդեն տիրապետել և գրադարանային ձեռացադրով դրելու տեխնիկային անցնում և գրքերի նկարագրութեանը այդ ձեռացադրով:

Գրադարանավարը կատարելով աշխատանքի կազմակերպման և գրադարանային ձեռացադրով դրելու համար պահանջվող ներքոհիշյալ կանոններն ու պայմանները հետաքննութեամբ կարող և յուրացնել գրադարանային ձեռացադրի տեխնիկան, այդ ձեռացադրի կիրառման հետեանքով ել իր գրադարանում կունենա գրավիչ, դյուրընթեռնելի կատարողներ:

1. Գրադարանային ձեռացադրով դրելու համար նախ և առաջ անհրաժեշտ և, լիւր գրադարանավարը նստած լինի փորձան կարելի յե ուղղահայաց դիրքով, առանց կտրճքի հենելու սե-

ղանին: Ձեռքերը մինչև արմուկները ամբողջապես պետք է լինեն գրասեղանի վրա, ընդ վորում ձախ ձեռքը պետք է թեթև կերպով հպվի կրծքին, իսկ աջ ձեռքը մոտավորապես զուգահեռ ուղղությամբ լինի աջ ուսին:

2. Միլիմետրացանցը, հետագայում և դրքի քարտը դրասեղանի վրա դրված պետք է լինի դրողի ուղիղ աչքերի դիմաց, ուղղահայաց դիրքով, այնպես վոր քարտի ներքևի հորիզոնական գիծը զուգահեռ լինի դրասեղանի յեղբերքին:

3. Տատերը պետք է դրել պարզ, առանց ավելորդ դժիկների և զարդարանքների: Ձեռի տեսակետից վոչ մի տարբերություն չպետք է լինի միևնույն տատերի դրության միջև:

4. Խստորեն պետք է հետևել, վոր պահպանվի տատերի ուղղահայաց դիրքը: Ձի թույտրվում նվազագույն չափով թեքում:

5. Պետք է դրել այնպես, վոր բոլոր տատերի գծերը միևնույն հաստությունն ունենան: Չպետք է գրչածայրի հպումը ուժեղացնել և թուլացնել, վորի հետևանքով տատի գծերը վորոշ տեղերում ուժեղանում և թուլանում են:

Բառական չեն վերահիշյալ կանոնների կիրառումը: Գրադարանային ձեռագրադրի լավորակության համար խոշոր նշանակություն ունեն դրության գործիքները և աշխատանքի կադակերպումն ընդհանրապես: Այս տեսակետից կարևոր նշանակություն ունեն գործածվող թանաքը, գրչակոթը, գրչածայրը, անդամ թանաքամանը:

1. Պետք է գործածել լավորակ թանաք: Պահանջվում է, վոր թանաքը ունենա այնպիսի վորակ, վոր դրելուց հետո արագորեն չորանա և, վոր գլխավորն է, չորանալուց հետո թանաքը ստանա վառ գույն և յերկար ժամանակ պահպանի իր գույնը: Այս տեսակետից ամենալավը համարվում է խիստ սև դույնի թանաքը: Բոլորովին չի հանձնարարվում գրողմի համար յեղած թանաքը և նման այլ թանաքներ:

2. Թանաքամանը անպայմանորեն պետք է ունենա ծածկոց՝ փոշուց և այլ կեղտերից պահպանելու համար և շարունակ լիքը լցված լինի թանաքով: Անհրաժեշտ է վոր թանաքամանը լինի գրողի աջ կողմը և վորքան կարելի յե մոտ դեպի իրեն:

3. Հանձնարարվում է գործածել այնպիսի գրչակոթներ, վորոնք յերեք կողմից հատվածքներ ունենան: Այս ձևի գրչակոթները հնարավորություն են տալիս գրողին գրչակոթը շարունակ բռնել ուղիղ դրությամբ, վորպիսի դեպքում նրա դրության

չարժուածները լինում են ավելի ազատ և հաստատուն: Գրչակոթը պետք է բռնել ղերաղանցապէս միջին և բաթ մասներով, վերեից, ազիղ գրությամբ, գրչակոթին հպելով ցուցամատը: Ձիթույլատրովում ցուցամատը ուժեղ և այն ել կծկված գրությամբ հպել գրչակոթին:

4. Լսելորակ գրության համար խոշոր նշանակություն ունի նաև համապատասխան գրչածայրերի գործածումը: Պետք է գործածել այնպիսի գրչածայրեր, վորնք ունեն գնդիկաձև վերջավորություն: Այս առաւելուից հանձնարարվում է «Սոյուզ» ֆաբրիկայի № 60, № 516 EF և № 510 EF գրչածայրերը: Մասնավորապէս հանձնարարվում է «Ինքնահոս գրիչի» գործածումը: Գրադարանային ձեռացադրով գրելու համար բոլորովին չի հանձնարարվում «սոնդո» կոչված գրչածայրերը: Անհրաժեշտ է, վոր գրչածայրը պահվի շարունակ մաքուր գրությամբ: Գրելուց հետո գրչածայրը պետք է մաքրել մահուգի կտորով:

5. Ծծողական բոլորովին չի թույլատրվում գործածել: Գրելուց հետո գրքի քարտը պետք է թողնել ինքն իրեն չորանա:

Գրության ատողջնադասության համար անհրաժեշտ է, վոր գրադարանավարը չգործածի շատ բարակ գրչակոթներ: Ընդհանրապէս որվա ընթացքում պետք է գործածել մի քանի տարբեր հաստություն ունեցող գրչակոթներ: Այս կերպ գրողի ձեռքի մկանների գրության մեջ առաջանում է փոփոխություն, վորը չուտ չի հոդնեցում նրան: Այնուամենայնիւ, յերր գրադարանավարը նկատում է, վոր յերկար գրելու հետեանքով ձեռքը հոդնել է, պետք է անմիջապէս դադարեցնի գրությունը և մի քանի րոպեյով հանգստանա: Սա անհրաժեշտ է թե՛ իր ատողջնության և թե՛ գրության վորակի համար:

ՏԱՌԵՐԻ ՅԵՎ ԹՎԱՆՇԱՆՆԵՐԻ ՉԱՓՍԵՐԸ

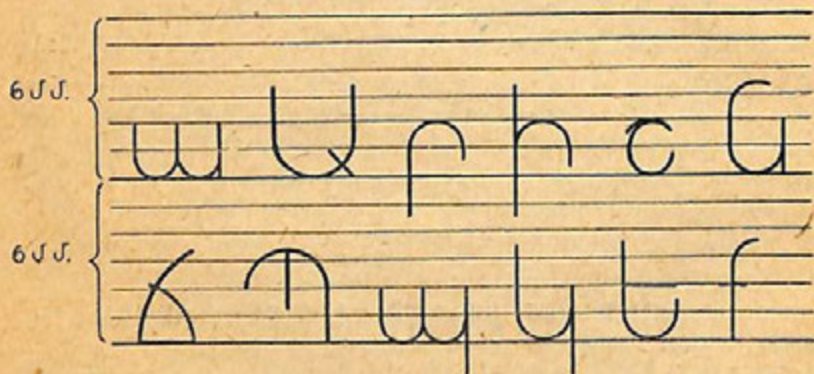
Տառերի և թվանշանների չափերը վորոշելու համար նկատի չի ունեցվում կատարողային քարտի միջադրային չափի ատղերի հեռավորությունն իրարից, վորը հաճախ է ուղիղ վեցը միլիմետրի: Բաժանելով այն յերեք հաճախ մասի ստացվում է յերկուական միլիմետր յուրաքանչյուր մասում: Սրանից ել պետք է յեղնել վորոշելու գրադարանային ձեռացադրի տառերի և թր-

վանչանների յերկարությունը: Այդ հաշվով հայերեն փոքրատառերի բարձրության համար նկատի պետք է ունենալ յերեք դեպք.

ա) Այն տառերը, վորոնք գրվում են յերկու տողի մեջ (ա, ո, ս, ռ և այլն) բարձրության համար պետք է ընդունել յերկու միլիմետր:

բ) Այն տառերը, վորոնք գրվում են յերեք տողի մեջ (ք, գ, դ, ե, զ, Ժ, ղ և այլն) բարձրության համար պետք է ընդունել յերեք և կես միլիմետր:

գ) Այն տառերը, վորոնք գրվում են չորս տողի մեջ (ի, կ, լս, փ, փ, վ և այլն) տառի բարձրությունը պետք է լինի հինգ միլիմետր, ընդ վորում յերեք և կես միլիմետր տողից վերև, մեկ և կես միլիմետր տողից ներքև: Իսկ ծ, ձ, տառերի բարձրությունը պետք է հավասար լինի յերեք միլիմետրի, «է» տառի բարձրության համար պետք է ընդունել չորս միլիմետր, վորից յերեք և կես միլիմետր տողից վերև, կես միլիմետր տողից ներքև: Պետք է հետևել այս չափսերի կիրառմանը, հակառակ պարագայում տողերի տառերը կարող են իրար հետ միանալ: Մինչդեռ այս չափսերը պահպանելով տողերի միջև մնում է ուղիղ մեկ միլիմետր ազատ տարածություն (տես նկ. 2):

Նկ. 2. Տառերի չափսերը կառավարողին քարտի 6 մմ. հեռավորություն ունեցող տողերի միջև (մեծացրած)

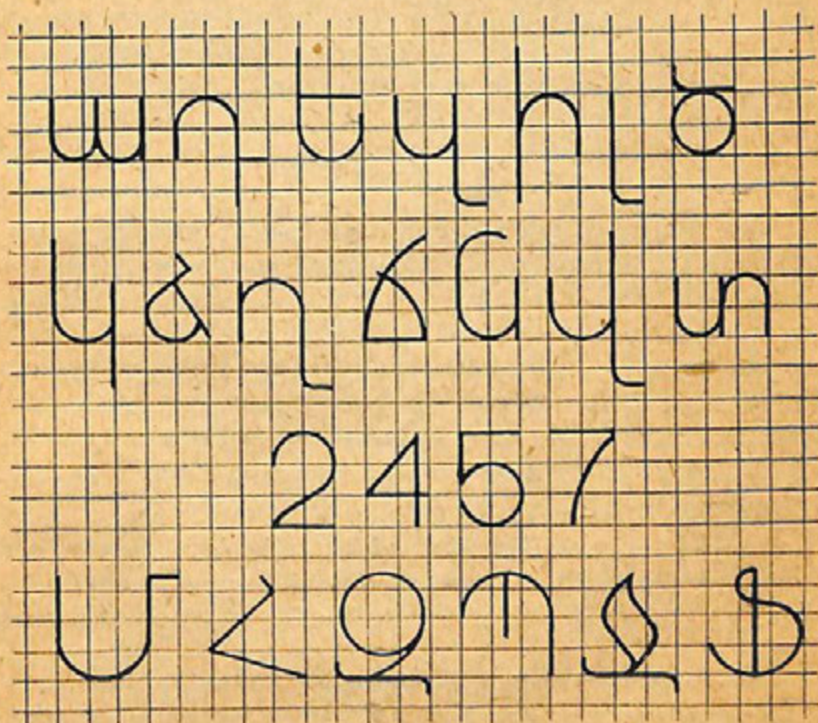
Փոքրատառերի լայնությունը հավասար պետք է լինի յերկու միլիմետրի, բացի ա, գ, դ, զ, ք, Ժ, լս, ղ, մ, պ, ռ, վ, տ, փ, և տառերից, վորոնց պետք է տալ յերեք միլիմետր լայ-

նություն: Փոքրատառերից լ, յ, և, և տառերի հորիզոնական գըծերի յերկարությունը պետք է լինի մոտ մեկ միլիմետր:

Մեծատառերի բարձրությունը պետք է վերցնել յերեք և կես միլիմետր, բացի է, Զ, Զ, Զ, Զ, Ք, տառերից վարոնց յերկարությունը պետք է լինի չորս և կես միլիմետր, ընդ վարում կես միլիմետրը տողից ներքև: Մեծատառերի լայնությունը պետք է հավասար լինի յերեք միլիմետրի, բացի Գ, Դ, Թ, Ժ, Խ, Ղ, Մ, Ռ, Վ, և Փ տառերից, վարոնց լայնությունը հավասար է չորս միլիմետրի:

Թվերի բարձրությունը պետք է լինի յերեք միլիմետր, լայնությունը՝ յերկու միլիմետր:

Առանձին տառերի հեռավորությունը բառերի մեջ պետք է ընդունել մոտ մեկ միլիմետր, նախադասության մեջ բառերի հեռավորությունն իրարից՝ չորս միլիմետր, նախադասությունների

Նկ. 3. Տառերի և թվանշանների բարձրությունն և լայնությունը միլիմետրացանցի վրա (մեծացրած)

Հեռափորությանն իրարից նույնպէս չորս միլիմետր բնդ փորում
Հեռափորությանը պէտք է վերցնել կետադրության նշանից։
Գրադարանավարը իր պրակտիկ աշխատանքներում պէտք է Հե-
տեփի պահանջվող այս չափերին, հակառակ դեպքում կխախ-
տւի քարտի պարզությունը։

ՀԱՅԵՐԵՆ ԱՅՐՈՒԲԵՆԻ ՏՈՒԵՐԸ ԳՐԵԼՈՒ ՅԵՂԱՆԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ՆՎԱԳՆԵՐԸ

Գրադարանային ձեռացադրով գրելիս պէտք է աշխատել
միանգամից գրել ամբողջ տառը, առանց բնդհատելու այն։ Այդ
պահանջվում է նրա համար, վոր ինչպէս գրադարանային փոր-
ձը ցույց է տվել, յերբ տառը միանգամից է գրվում պահպան-
վում է նրա միաձուլությունը և արագ է կատարվում։ Ինչպէս
հիմա կտեսնենք, հայերեն տառերի մեծ մասը հնարավոր է
միանգամից գրել, սակայն կան տառեր, վոր պէտք է գրել յեր-
կու և ամէլի նվազներով (տես նկ. 4, 5, 6)։

Փ Ո Ք Ր Ա Տ Ա Ռ Ե Ր

ա— Գրվում է մեկ նվազով, միանգամից։ Պէտք է սկսել
գրել ձախից, առաջին ուղղահայաց գծից, վերից ներքի առանց
բնդհատելու շարունակվում է տառի մյուս մասերը։ 1 նվազ։
Բարձր. 2 մմ., լայն. 3 մմ.

բ— Սկսվում է ներքից վերև։ Առաջին նվազով գրվում է
ուղղահայաց գիծը, վորի վերևի մասում յորվում է կիսաչքձան։
Յերկրորդ նվազով գրվում է հորիզոնական գծիկը մեկ միլիմետր
յերկարությամբ։ 2 նվազ։ Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ.
տողից ներքի, լայն. 2 մմ.

գ— Սկսում է հորիզոնական գծից, աջից ձախ, բարձրանում
է վեր գծելով չրձան է սպա տարվում է ուղղահայաց գիծը։
1 նվազ։ Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքի, լայն.
3 մմ.

դ— Սկսվում է ձախ ուղղահայաց գծից ներքից վերև, ապա
կիսաչքձան կաղմելով իջեցվում է յերկրորդ ուղղահայաց գիծը։
Հետևյալ նվազով տարվում է հորիզոնական գիծը մեկ միլիմետր
յերկարությամբ։ 2 նվազ։ Բարձ. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տո-
ղից ներքի, լայն. 3 մմ.

Դ— Սկսվում է վերելից ներքև առանց ընդհատելու պետք և գրել տառի յերկրորդ մասը ներքևից վերև մոտ մեկ միլիմետր յերկարությամբ: Հետևյալ նվազով զրվում և հորիզոնական դիժը 2 մմ. բարձրությունից: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն 2 մմ.

Գ— Սկսվում է առաջին ուղղահայացից, վերելից, առանց ընդհատելու զրվում և մնացած մասը, ներքևում ղեպի աջ տալով փոքրիկ զծիկ մեկ միլիմետրի սահմանում: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վերից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Ե— Սկսվում է վերելից ներքև: Յերկրորդ նվազով տրվում և հորիզոնական դիժը: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 2 մմ. տողից վերև, $\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

Ը— Սկսվում է ներքևից, հորիզոնական դիժից, աջից ղեպի ձախ, ապա առանց ընդհատելու զրությունը բարձրացվում և վեր և զրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վերից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

Ք— Սկսվում է ձախ ուղղահայաց դիժից ներքևից վերև, առանց ընդհատելու շարունակվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վերից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Ճ— Սկսվում է վերելից, ուղղահայացից, աջուհետև դիժը տարվում է ղեպի ձախ, կիսաշրջան դեելով հորիզոնական դիժով միացվում է ուղղահայաց դիժին: Հորիզոնական դիժը մոտ 1 միլիմետրի չափ պետք է անցնի ուղղահայաց դիժի աջ կողմը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Ի— Սկսվում է ձախ ուղղահայաց դիժից, վերելից ներքև, աջուհետև նույն ուղղահայացով գրիչը մոտ $3\frac{1}{2}$ միլիմետր բարձրանում է և զրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. 5 մմ., վերից $3\frac{1}{2}$ մմ. տողից վերև, $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

Լ— Սկսվում է վերելից ներքև, ապա ներքևում մեկ միլիմետր ղեպի աջ: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վերից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

Խ— Սկսվում է վերելից ներքև, ապա նույն ուղղահայացով բարձրանում է գրիչը և մոտ $3\frac{1}{2}$ միլիմետր բարձրության վրա զրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. 5 մմ., վերից $3\frac{1}{2}$ մմ. տողից վերև, $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

ծ — Սկսվում է վերելից, դրիչը թեքվելով դեպի աջ իջնում է ներքև, կիսաչրջան տալով բարձրանում է վեր և մոտ 2 միլիմետր բարձրության վրա հորիզոնական դնով միացվում է կոր դծին: Հորիզոնական դիժը մոտ մեկ միլիմետրի չափ պետք է անցնի կոր դծի այն կողմը: 1 նվազ: Բարձր. 3 մմ., լայն 2 մմ.

կ — Սկսվում է վերելից, առաջին ուղղահայացից: Տողի մոտ թեքվում է դեպի աջ կիսաչրջան կազմելով դրիչը բարձրանում է վեր 2 միլիմետր և ապա նույն դիժի վրայով իջնում է ներքև տողից 1½ միլիմետր ցած: 1 նվազ: Բարձր. 5 մմ., վորից 3½ մմ. տողից վերև, լայն 2 մմ.

կ — Սկսվում է վերելից ներքև ապա դրիչը նույն ուղղահայացով բարձրանում է մոտ 2 միլիմետր, կիսաչրջան կազմելով իջնում է դեպի տողը: 1 նվազ: Բարձր. 3½ մմ., լայն. 2 մմ.

ձ — Սկսվում է վերևի թեք դծից, վորը պետք ունենա մոտ 1 միլիմետր յերկարություն, ապա դիժը շարունակվում է դեպի ձախ և գրվում է «6» թվանշանի ձևով, այնուհետև առանց ընդհատելու գրությունը դրիչը թեք դնով իջնում է դեպի տողը: 1 նվազ: Բարձր. 3 մմ., լայն. 2 մմ.

դ — Սկսվում է վերելից 2 միլիմետր բարձրությունից, վորից հետո դրիչը նույն դնով բարձրանում է և թեքվում դեպի աջ կիսաչրջան կազմելով իջնելով և ուղղահայաց դիժը, ապա 1 միլիմետր յերկարությունը այդ դիժը թեքվում է դեպի աջ: 1 նվազ: Բարձր. 3½ մմ., վորից 1½ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

ե — Սկսվում է վերելից աննշան կարողություն տալով իջնելով և դիժը մինչև տողը: Այնուհետև առանց ընդհատելու գրությունը շարունակվում է դեպի աջ, տողի վրա հորիզոնական դնելով բարձրացվում է և միացվում թեք դծին: 1 նվազ: Բարձր. 3½ մմ., լայն 2 մմ.

մ — Սկզբում գրվում է առաջին ուղղահայաց. դիժը վերելից ներքև, առանց ընդհատելու գրությունը շարունակվում է յերկրորդ ուղղահայաց դիժը ներքևից վերև և ապա վերևում տրվում է մեկ միլիմետր յերկարությունը հորիզոնական դիժ դեպի աջ: 1 նվազ: Բարձր. 3½ մմ., լայն. 3 մմ.

յ — Սկսվում է վերելից ներքև ապա հորիզոնական դիժ մոտ 1 միլիմետր յերկարությունը դեպի ձախ: 1 նվազ: Բարձր. 3½ մմ., վորից 1½ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

ն — Սկզբում և վերելից, աջից ձախ: Սկզբում զրվում և մոտ մեկ միլիմետր յերկարությամբ կոր դիժ, ապա իջեցվում և ուղղահայաց մինչև տողը, վորից հետո առանց ընդհատելու շարունակվում և գրությունը «ս» տառի ձևով: 1 նվաղ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն 2 մմ.

շ — Գրվում և յերկու տողի մեջ: Սկզբում զրվում և կոր դիժ՝ ձախից աջ 2 միլիմետր յերկարությամբ, ապա դրիչը յետ և դառնում և կազմում և ավելի խոր կիսաշրջան՝ բացվածքը դեպի վեր: 1 նվաղ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 2 մմ.

ռ — Սկզբում զրվում և առաջին ուղղահայացը վերելից ներքև, այնուհետև զրիչը բարձրանում և նույն ուղղահայացով և չհասած յերկրորդ միլիմետրին թեքվում և դեպի աջ սուր անկյուն կազմելով դնում և յերկրորդ ուղղահայացը վերելից ներքև: 1 նվաղ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 2 մմ.

չ — Սկզբում և վերելից՝ դեկլով բութ անկյուն տողի վրա, այնուհետև առանց ընդհատելու գրությունը շարունակվում և տողից ցած $1\frac{1}{2}$ միլիմետր և ապա նույնպիսի բութ անկյուն (ավելի մեծ), կազմելով վերջանում և տառի գրությունը: 1 նրվաղ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

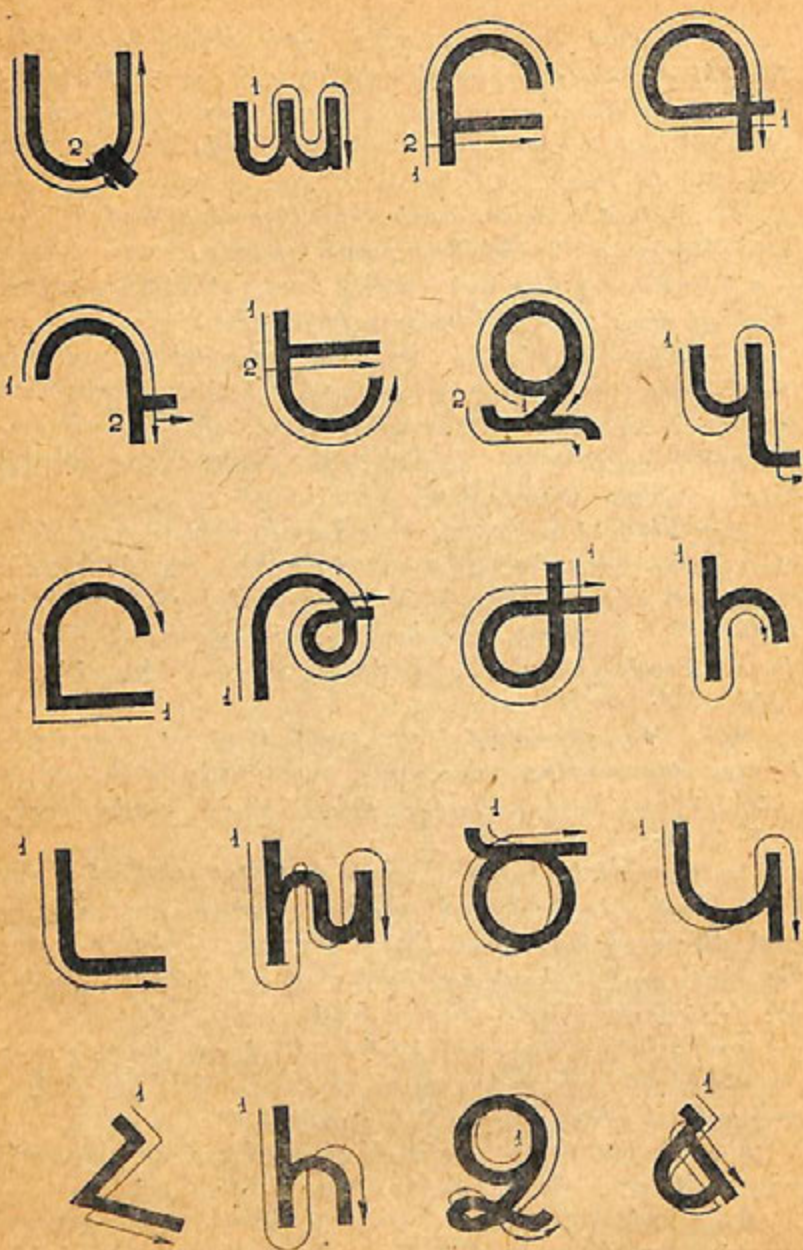
պ — Սկզբում զրվում և «ա» տառի ձևով այն տարբերությամբ, վոր յերրորդ ուղղահայացը շարունակվում և տողից ցած: 1 նվաղ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

ջ — Սկզբում և վերելից: Սկզբում զրվում և լատինական «S» տառը ներքև մասը աննշան կորություն առնով, ապա վերելից նրան միացվում և յերկրորդ «S»-ը, վորը շարունակվում և տողից ներքև բութ անկյուն կազմելով դեպի աջ: 2 նվաղ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

ռ — Գրվում և «ս» տառի նման: Յերկրորդ ուղղահայացը շարունակվում և տողի վրա դեպի աջ մոտ 1 միլիմետր յերկարությամբ: 1 նվաղ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 3 մմ.

ւ — Գրվում և «ա» տառի ձևով առանց յերրորդ ուղղահայացի: 1 նվաղ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 2 մմ.

վ — Գրվում և սկզբում «ս» տառի ձևով, ապա յերկրորդ ուղղահայացը բարձրանում և վեր և նույն ուղղահայացով իջնում և տեղից $1\frac{1}{2}$ միլիմետր ցած, վորից հետո տարվում և հորիզոնական դիժը դեպի աջ՝ մոտ 1 միլիմետր յերկարու-

Նկ. 4. Հայերեն գրչության տասները գրելու չեղանակներն ու նվագները
(II—2)

Նկ. 5. Հայերեն այբուբենի տասները զրկերն ու իմաստները

(Դ-Ը)
ՏՈՐԻՆԱՍԵՆՏԱԻ ԿԱԳԱՐԱՆ

11447607007

Նկ. 6. Հայերեն այբուբենի տառերը գրելու յեղանակներն ու նվագները
(Տ—Ճ)

Թյամբ: 1 նվագ: Բարձր. 5 մմ., վորից $3\frac{1}{2}$ մմ. տողից վերև, $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

տ— Գրվում է սկզբում «ս», ապա «ս» տառի ձևով: 1 նվագ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 3 մմ.

ր— Սկսվում է վերևից ներքև: Սկզբում գրվում է առաջին ուղղահայացը, ապա գրիչը նույն ուղղահայացով բարձրանում է և գրվում է յերկրորդ ուղղահայացը: 1 նվագ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

ց— Սկզբում գրվում է «ս» տառի ձևով, ապա յերկրորդ ուղղահայացը շարունակվում է տողից ցած, վորից հետո գեպի ձախ թեքվելով արվում է հորիզոնական գիծ 1 միլիմետր յերկարությամբ: 1 նվագ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., վորից $1\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 2 մմ.

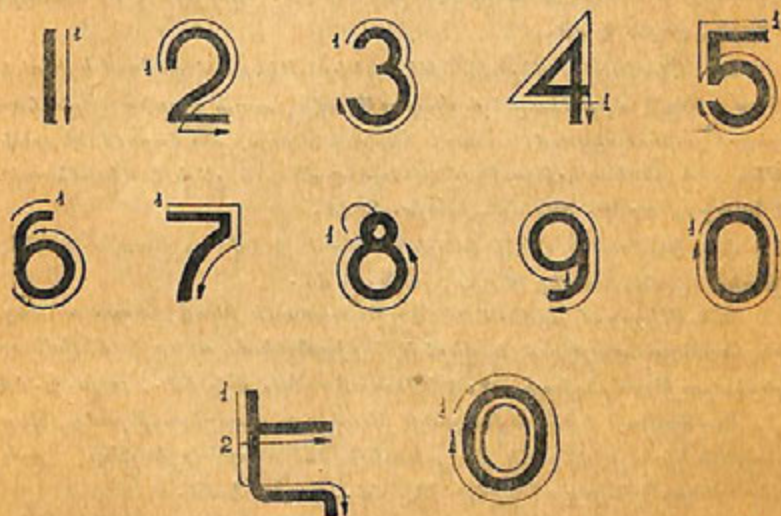
ւ— Սկսվում է վերևից ներքևով, ապա գեպի աջ հորիզոնական գիծ՝ մեկ միլիմետր յերկարությամբ: 1 նվագ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 2 մմ.

Փ — Գրվում է «Վ» տառի ձևով առանց ներքևի հորիզոնականի, ապա առանց ընդհատելու դրուժյունը գրելը բարձրանում է նույն ուղղահայացով վեր և գրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվաղ: Բարձր. 5 մմ., վորից $3\frac{1}{2}$ մմ. սողից վերև, $1\frac{1}{2}$ մմ. սողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Գ — Սկսվում է վերևից, աջ կողմից: Սկսելով չափաք է կես դնել: Հորիզոնական գծի բարձրությունը սողից 2 միլիմետր: 2 նվաղ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 2 մմ.

Ե — Սկսվում է վերևից ներքև: 1 նվաղ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Զ — Սկսվում է ձախից աջ: 1 նվաղ: Բարձր. 2 մմ., լայն. 2 մմ.

Նկ. 7. Թվանշանների և հաշվարկային նշանների համալիրը գրելու յեղանակներն ու նվաղները

Ֆ — Սկսվում է ներքևից վերև, ապա գրելը թեքվում է դեպի ձախ փոքրիկ կիսաշրջան ստալով գրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվաղ: Բարձր. 5 մմ., վորից $3\frac{1}{2}$ մմ. սողից վերև, $1\frac{1}{2}$ մմ. սողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Բոլոր մեծատառերը գրվում են տողից վերև, բացի Զ, Է, Զ, Զ, Զ և Ք տառերից, վորոնց բարձրությունը համասար պետք է լինի, ինչպես ասացինք 4 միլիմետրի, ընդվորում կես միլիմետրը տողից ներքև, իսկ լայնությունը համասար պետք է լինի 3 միլիմետրի, բացի Գ, Դ, Ժ, Խ, Ղ, Մ, Ռ, Վ, Փ տառերից, վորոնց լայնությունը համասար է 4 միլիմետրի:

Մեծատառերի գրելու ձևը, բացի Ա, Զ, Հ, Զ, Մ, Յ, Զ, Պ, Զ, Ռ, Ս, Ր, Յ և Ք տառերից նույն է ինչ փոքրատառերինը:

Ա—Սկզբում գրվում է ինչպես «Ա» մեծատառը, վորից հետո աջ անկյան ներքևի մասում ավելացվում է թեք գիծ: 2 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Զ—Գրվում է սկզբում «2» թվանշանի ձևով, ապա նույն ներքևի մասի: Յերկրորդ նվազով ավելացվում է ձախից աջ տառի ներքևի մասը: 2 նվազ: Բարձր. 4 մմ., վորից $\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Հ—Սկսվում է վերևից, թեք գծից: Սկզբում գրվում է վերևի թեք գիծը 1 միլիմետր յերկարությունք, ապա առանց ընդհատելու շարունակվում է տառի ներքևի մասը, ընդվորում ներքևի թեք գծի յերկարությունը համասար պետք է լինի 3 միլիմետրի: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Զ—Գրվում է «2» թվանշանի ձևով: 1 նվազ: Բարձր. 4 մմ., վորից $\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Մ—Սկզբում գրվում է «Ա» մեծատառի ձևով, ապա առանց ընդհատելու տարվում է վերևի հորիզոնական գիծը 1 միլիմետր յերկարությունք դեպի աջ: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 4 մմ.

Յ—Գրվում է «3» թվանշանի ձևով առաջ տարրերությունք, վոր ներքևի կիսաշրջանը մի փոքր ավելի մեծ պետք է լինի քան վերևինը: 1 նվազ: Բարձր. $3\frac{1}{2}$ մմ., լայն. 3 մմ.

Զ—Սկզբում գրվում է վերևի շրջանը, վորն սկսվում է ներքևից վերև, ապա վերևում շրջան կազմելուց շարունակվում է թեք դեպի ձախ մինչև տողը: Յերկրորդ նվազով հատվում է այդ գծի վերջավորությունը թեք գծով ձախից աջ: 2 նվազ: Բարձր. 4 մմ. վորից $\frac{1}{2}$ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Պ—Սկզբում գրվում է փոքրատառ «պ» տառի ձևով առանց հորիզոնական գծի, վորից հետո տրվում է շրջանի միջև յեղած

ուղղահայացը վերևից ներքև: Այդ ուղղահայացը մի փոքր յերկար պետք է լինի քան առաջին ուղղահայացը: 2 նվազ: Բարձր-
3½ մմ., լայն. 3 մմ.

Զ — Գրվում է յերեք նվազով: Սկզբում դրվում է տառի վերևի մասը փոքրատառ «զ» տառի գլխի ձևով, այսինքն լատինական յերկու իրար հետ միացած «S» տառ, սակայն ավելի թեք և ավելի բացված: Հետևյալ նվազով դրվում է տառի ներքևի մասը ձախից աջ: 3 նվազ: Բարձր. 4 մմ., վրբից ½ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Ո — Սկսվում է ձախ ուղղահայացից ներքևից վերև, ապա կիսաչրջան տալով իջեցվում է յերկրորդ ուղղահայացը դեպի տողը: Յերկրորդ նվազով տրվում է հորիզոնական դիժը մոտ 2 միլիմետր բարձրությունից: 2 նվազ: Բարձր. 3½ մմ. լայն. 4 մմ.

Ս — Սկսվում է ձախ ուղղահայացից վերևից ներքև, ապա տողի վրա կիսաչրջան տալով տարվում է յերկրորդ ուղղահայացը ներքևից վերև: 1 նվազ: Բարձր. 3½ մմ., լայն. 3 մմ.

Տ — Սկսվում է վերևից, աջից դեպի ձախ: Տառի վերևի կիսաչրջանը մի քիչ փոքր պետք է լինի ներքևի կիսաչրջանից: 1 նվազ: Բարձր. 3½ մմ., լայն. 3 մմ.

Բ — Սկսվում է ձախ ուղղահայացից ներքևից վերև, ապա առանց ընդհատելու գրությունը կիսաչրջան տալով դրվում է տառի մնացած մասը: 1 նվազ: Բարձր. 3½ մմ., լայն. 3 մմ.

Յ — Սկսվում է բացվածքի վերևի դժից, դեպի աջ կիսաչրջան կադմելով տարվում է դեպի վեր և ապա գրիչը թեքվելով դեպի ձախ, դրվում է տառի մնացած մասը: Վերևի շրջանը փոքր պետք է լինի ներքևի շրջանից: 1 նվազ: Բարձր. 3½ մմ., լայն. 3 մմ.

Փ — Սկսվում է ներքևից վերև առանց ընդհատվելու գրությունը դրվում է վերևի շրջանը: Յերկրորդ նվազով տրվում է հորիզոնական դիժը տողի վրա: 2 նվազ: Բարձր. 4 մմ., վրբից ½ մմ. տողից ներքև, լայն. 3 մմ.

Համաձայն գիտական գրադարանների կատարողիցայի կանոնների զրբերի նկարագրությունը պետք է կատարել այն ուղղագրությամբ, ինչ ուղղագրությամբ տպագրված է զրբի տիպոգրաֆիկը: Նկատել ունենալով այս հանգամանքը այբուբենից հանված «է» և «Օ» տառերի գրելու ձևը նույնպես տրված

և ձեռնարկում, վորն անհրաժեշտ է դիտական դրողարաններում
հին ուղղադրությամբ գրքերի նկարադրության համար:

ՅԿԱՆՇԱՆՆԵՐԻ ՅԵՎ ԱՅԼ ՆՇԱՆՆԵՐԻ ԳՐԵԼՈՒ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

Միաբանական բոլոր թվանշանները պետք է գրել մեկ նվազով,
ստանց գրելը հեռացնելու քաղաքացի: Բոլոր թվանշանների բարձ-
րությունը հավասար պետք է լինի 3 մմ., լայնությունը 2 մմ.

1 — Պետք է սկսել գրել վերևից:

2 — Պետք է սկսել գրել վերևից:

3 — Պետք է սկսել գրել վերևից: Թվանշանի վերևի մասը
մի քիչ փոքր պետք է լինի ներքևի մասից:

4 — Պետք է սկսել աջից: Նախ պետք է տանել հորիզոնա-
կան գծից, ապա թեքել աջ դեպի վեր և հետո իջեցնել ուղղա-
հայաց:

5 — Պետք է սկսել աջից: Նախ պետք է տանել վերևի հորի-
զոնական գծից հետո մի փոքր իջեցնել ուղղահայաց և ապա դնել
ձվաձև:

6 — Պետք է գրել վերևից:

7 — Պետք է գրել վերևից, ձախից: Սկսելով հորիզոնական
գծից մի փոքր թեք իջեցվում է թվանշանի բունը: Չպետք է
գծիկով հատել թվանշանի բունը:

8 — Պետք է գրել մեջտեղից, ընդ միջուկով վերևի ձվաձևը
պետք է գրել ժամացույցի սլաքի շարժման ուղղությամբ, իսկ
ներքևի ձվաձևը սլաքի շարժման հակառակ ուղղությամբ: Թվա-
նշանի վերևի մասը մի քիչ փոքր պետք է լինի ներքևի մասից:

9 — Պետք է գրել ներքևից:

0 — Գրվում է այնպես, ինչպես «0» տառը, միայն 3 մմ.
բարձրությամբ:

№ (համար) — Գրվում է մեկ նվազով յատկանական N մեծա-
տառի ձևով: Պետք է սկսել ձախից, ներքևից բարձրացնել վերև
ուղղահայաց գիծ, ապա թեք իջեցնել ներքև մինչև տողը և հետո
նորից բարձրացնել վերև ուղղահայաց: Փոքրիկ դերոն ընդհան-
րապես չպետք է գրել: Չպետք է նույնպես նշանը հատել յերկու
գծիկներով: Բարձ. 3 մմ. լայն. 3 մմ.

§ (պարագրաֆ)—Պետք է դրել վերևից, աջից վորպես միաց-
ված լատինական, յերկու «S» տառ։ Առաջին նվազով դրվում է
վերևի «S»-ը, յերկրորդ նվազով դրվում է ներքևի «S»-ը։ 2
նվազ։ Բարձր։ 3 մմ.

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՅԻՆ ՁԵՌԱՑԱԳՐԻ ՏԱՌԱԳՐԵՐԸ

ա բ գ դ ե Վ ը Թ Ժ Ի Լ Խ Ծ Կ Ի Ճ Ղ Ճ
Մ յ Ն Ծ Ո Ղ չ պ ջ Ռ Ս Վ Խ Ր Կ Լ Փ Բ Ֆ

Խառնված փառեր

է օ

Ա Բ Գ Դ Ե Ձ Ը Թ Ժ Ի Լ Խ Ծ Կ Ղ Ձ
Ղ Ճ Մ Յ Ն Ծ Ո Ղ Չ Պ Ջ Ռ Ս Վ Յ Ր Յ
Խ Կ Բ Ֆ

Խառնված փառեր

է օ

Թվանշաններ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Առաջարան	3
2. Ինչ է դրադարանային ձեռացադիրը	5
3. Գրադարանային ձեռացադրերով դրելու կանոններն ու պայմանները	7
4. Տառերի և թվանշանների չափերը	9
5. Հայերեն այբուբենի տառերը դրելու յեղանակներն ու նվազները	12
Փոքրատառեր	12
Մեծատառեր	20
6. Թվանշանների և այլ նշանների դրելու կանոնները	22

Գլխավոր 8013 պատվեր 262, տիրաժ 1500

Հանձնված է արտադրութայն 8 մարտի 1939 թ. ստորագրված է տպելու

«Հայկական ԽՍՀ ժողկոմխրեի հրատարակչության
«Խորհրդային Հայաստան»-ի տպարան, Յերևան

ԳԱՍ Հիմնադրադ Գիտ. Գրադ.

FL0387165

ԳԻՆԸ 1 Խ. 20 Կ.

(104-7)

254
768

Ա. ՎԱԲԱՅԱՆ

БИБЛИОТЕЧНЫЙ ПОЧЕРК

Ереван, Наркомпрос Арм. ССР. 1939.